

*Буткевич Ангеліна Вікторівна,
студент за ОР «Бакалавр»
юридичного факультету,
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

*Науковий керівник:
Теремцова Ніна Володимирівна,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри теорії права та держави
юридичного факультету,
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

ПРОБЛЕМА КЛАСИФІКАЦІЇ ФУНКЦІЇ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Сучасна держава виконує цілу низку різних за змістом, обсягом та іншими показниками функцій, що сприяє виникненню в юридичній науці множинності класифікацій функцій держави за різними критеріями. Класифікаційні критерії, тобто ознаки, що дозволяють віднести ті або інші функції до конкретного класу, групи, мають різний характер. Найзагальнішими критеріями виокремлення функцій держави виступають особливості об'єкта державного впливу, а також зумовлена останніми змінами специфіка змісту кожної функції.

Отже, класифікаційні критерії та їх достовірність у сучасних умовах автор вважає:

1. У сучасній юридичній літературі загальноприйнятим вважається розподіл функцій держави за соціальною важливістю (значущістю) на основні й неосновні. Під основними функціями розуміють найзагальніші та найважливіші напрями діяльності держави щодо здійснення стратегічних завдань і цілей, які постають перед державою в конкретний історичний період. До неосновних функцій відносять здійснення державою конкретних завдань у другорядних сферах суспільного життя. Така позиція являється спірною, тому що деякі автори вважають таку типологізацію функцій держави необґрунтованою, насамперед, через відсутність об'єктивного критерію для віднесення тієї або іншої функції держави до основної чи неосновної та їх відмінність. Наприклад, М.В. Черноголовкін вважає, що до основних функцій відносять такі, що охоплюють низку окремих однорідних напрямів діяльності держави, а до неосновних – такі, що охоплюють більш вузькі напрями діяльності, виступаючи складовими структурними частинами основних функцій. Щоб уникнути зазначених помилок, вчені пропонують вживати замість визначення «неосновні» термін «окремі», зауважуючи, що «оскільки основні функції реалізуються через окремі, а окремі тісно пов'язані з основними, їм підпорядковані і виступають засобом їх реалізації, називати їх «неосновними» є помилкою. Однак і такий підхід не є безпомилковим, адже виділення, крім основних, будь-яких інших (неосновних, окремих тощо) функцій суперечить загальному змісту функцій держави, під якими розуміють основні (головні) напрями її діяльності. Отже,

можна зазначити, що у держави не може бути основних і неосновних функцій, у кожній з них виявляється її сутність, зміст і соціальне призначення.

2. Ще одна поширена система класифікації функцій держави ґрунтується на такому критерії, як тривалість дії. Відповідно до нього пропонується виділяти функції постійні, що здійснюються на всіх етапах розвитку держави, і тимчасові, що викликані певними специфічними умовами, зі зникненням яких дана функція відпадає. Але варто зазначити, що така типологізація функцій втрачає свій зміст у сучасному світі, адже всі функції будь-якої сучасної держави можна вважати постійними, але при цьому зумовленими конкретним етапом історичного розвитку суспільства. Діяльність держави щодо здійснення своїх функцій взагалі завжди має конкретно історичний зміст, і саме у процесі реалізації складається їх конкретне співвідношення, формується значення кожної функції в загальній системі. У певні періоди існування держави може відбуватися зміна пріоритетів, що зумовлює відповідні зміни у функціонуванні держави, і на перший план виходять функції, які мають на даний момент найбільше суспільне значення.

3. До числа найбільш поширених у юридичній науці належить також поділ функцій залежно від політичної спрямованості діяльності держави на внутрішні, що забезпечують внутрішню політику держави, і зовнішні, що забезпечують діяльність поза її межами. Така типологізація вбачається очевидною, адже функції держави можуть бути реалізовані або всередині країни, або поза її межами, проте використання цього критерію також потребує певних уточнень. По-перше, в сучасній науці немає єдиної думки щодо переліку внутрішніх і зовнішніх функцій держави. О.Ф. Скакун вважає, що до внутрішніх функцій потрібно віднести політичну, економічну, соціальну, екологічну, культурну, інформаційну, правоохоронну та правозахисну; до зовнішніх – функцію співробітництва та інтеграції із сучасними державами в різних державно-правових сферах суспільного життя, функцію оборони держави, забезпечення миру та підтримку світового правопорядку. Так, В.В. Лазарєв до внутрішніх функцій відносить охорону правопорядку і права власності, інших прав і свобод громадян; економічну, соціальну та екологічну функції; до зовнішніх – підтримку мирного співіснування; забезпечення ділового партнерства й співробітництва; захист державного суверенітету. До зовнішніх функцій, на думку автора, відносять: функцію інтеграції у світову економіку, зовнішньоекономічне партнерство, функцію оборони країни, підтримку світового правопорядку, співробітництво з іншими державами у вирішенні глобальних проблем сучасності. По-друге, розподіл функцій держави на внутрішні та зовнішні в сучасних умовах набуває все більшої умовності. В умовах стрімкої глобалізації світу, коли практично всі країни пов'язані в розгалуженій мережі різноманітних взаємодій, які визначають і характер виробництва, і його обсяги, і стандарти споживання, і, врешті, цінності та ідеали людей, діяльність сучасної держави набуває все більшого міжнародного характеру, а діяльність всередині країни значною мірою залежить від зовнішніх політичних та економічних обставин.

4. Деякі вчені до числа головних відносять класифікацію функцій держави, що базується на принципі поділу влади. І відповідно підрозділяють функції на

законодавчі (правотворчі), управлінські і судові. Деякі автори в таку класифікацію включають як самостійну функцію державний нагляд.

Наприклад, О.О. Джураєва вважає, що можна сумніватися в справедливості подібної класифікації функцій держави, тому що в цьому разі ми маємо справу скоріше з класифікацією форм здійснення державних функцій, а не самих функцій держави.

5. Найбільш обґрунтованою в сучасних умовах класифікацією функцій держави, на думку вченого Теремцової Н.В., є класифікація за об'єктами державного впливу. Основана на такому критерії, як сфера діяльності держави, ця типологія близька до попередньої, але при цьому позбавлена її головних недоліків і достатньо логічна. Функції держави в цьому разі виступають як основні напрями реалізації завдань і цілей, соціального призначення держави в процесі її діяльності в різних сферах суспільного життя. Залежно від того, в якій сфері життєдіяльності суспільства держава здійснює свої функції – економіці, політиці, соціальній сфері, духовному житті суспільства, можна виділити функції економічного, політичного, соціального, культурного та міжнародного характеру.

Зокрема виділяють: 1) у сфері економіки – довгострокове планування та прогнозування економічного розвитку країни, формування державного бюджету, встановлення системи оподаткування, сприяння підприємницькій діяльності тощо;

2) у соціальній сфері – соціальний захист малозабезпечених прошарків населення, розвиток системи охорони здоров'я;

3) у політичній сфері – охорону законності та правопорядку, прав і свобод людини, забезпечення вільного волевиявлення громадян, попередження міжнаціональних та релігійних конфліктів;

4) у культурній сфері – державну підтримку та фінансування культури, мистецтва, освіти;

5) у міжнародній сфері – взаємовигідну економічну, політичну, науково-технічну, військову та культурну співпрацю з іншими державами, захист територіальної цілісності та суверенітету, підтримку системи міжнародної безпеки та ін.

Таким чином, на основі проведеного аналізу функцій сучасної держави можна зробити такі висновки: функції держави багатопланові, їх формування відбувається в процесі становлення і розвитку держави. У різні історичні періоди пріоритетного значення набувають ті або інші завдання, цілі держави, а отже, і різні її функції. Зникають одні функції, виникають інші. Тому наведені класифікації не є остаточними для української держави. Виділені та охарактеризовані в наведеній класифікації функції у тому або іншому виді та відповідній формі реалізації, попри всі істотні розходження у характері, обсязі, пріоритетах наявної функціональної діяльності, властиві більшості сучасних держав. Внутрішній зміст цих функцій, безумовно, змінюється залежно від конкретних політичних, економічних і соціально-культурних умов, але кожна держава так чи інакше здійснює ці функції, зумовлені самою її сутністю як універсальної політичної форми організації суспільства. Звичайно, тема функцій

держави, а саме їх модернізація в умовах глобалізаційних перетворень, буде актуальною і через кілька десятків і навіть сотень років, поки існує такий інститут, як держава. Я думаю, що дана тема ще не вичерпала себе і потребує подальших розвідок.

Список використаних джерел

1. Черноголовкин Н. В. Теория функций социалистического государства / Н. В. Черноголовкин. – М.: Юридическая литература, 1970. – 216 с.
2. Джураева О. О. Класифікація функцій сучасної держави // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць. – 2005. – Вип. 25. – 664 с. 68. Комаров С. А. Теория государства и права : учеб.-метод. пособие / С. А. Комаров. – М.: Норма, 2001. – 448 с.
3. Теремцова Н.В. Проблема розбудови соціальної держави в умовах конституційної реформи: теоретичний аспект. Соціологія права. 2015. № 3-4 (14-15). С. 200-207.
4. Лазарев В. В. Теория государства и права. Актуальные проблемы / В. В. Лазарев. – М.: Акад. МВД РФ, 1992. – 153 с.
5. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник / О. Ф. Скакун. – 2-ге вид., доповнене і перероблене. – К.: Правова єдність, 2010. – 520 с.

***Бучумаш Ірина Борисівна,**
курсант Навчально-наукового
інституту № 1 Національної
академії внутрішніх справ*

***Науковий керівник:**
Лазнюк Наталя Василівна,
доцент кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук*

МЕТОДОЛОГІЯ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

Методологія теорії держави і права (від грец. *methodos* – метод + *logos* – вчення) – система загальних підходів, принципів, методів, способів і засобів пізнання права і держави, реалізованих на основі знань про закономірності їхнього застосування за допомогою сукупності юридичних понять і категорій, а також вчення про теоретичні основи їхнього пізнавального використання.

Структура методології теорії права і держави

Загальний   Загальний підхід ще називають філософським, оскільки він